

Virtavesien hoitoyhdistys R. Y.
Aki Janatuinen
aki.janatuinen@helsinki.fi
p.040 754 77 78

11.07.2006

Tilanneraportti kuivuuden vaikutuksista Espoon Lukupuron- ja Finnoonojan vesistöjen taimenistukkaisiin Heinäkuussa 2006

Yleistä vesistöjen taimenistutuksista: Puroihin on istutettu kotiuttamismielessä Virtavesien Hoitoyhdistyksen hautomolta peräisin olevia vastakuoriutuneita, syömään oppineita taimenen poikasia seuraavasti:

aika	määrä	kanta	vesistö	paikka
20.05.2000	300	Ingarskila	Lukupuro, Henttaanpuro	Henttaankuru & alempi koski
20.05.2000	100	Ingarskila	Lukupuro, Jerkinpuro	Gerkin kartanon koski
27.05.2004	50	Vantaanjoki	Lukupuro, Henttaanpuro	Henttaankuru & alempi koski
14.05.2005	300	Ingarskila	Lukupuro, Henttaanpuro	Henttaankuru & alempi koski
14.05.2005	100	Ingarskila	Lukupuro, Jerkinpuro	Gerkin kartanon koski
23.05.2006	300	Ingarskila	Lukupuro, Henttaanpuro	Henttaankuru & alempi koski
xx.xx.2000	xxx	Ingarskila(?)	Finnoonoja	xxxxxxxxx (*)
14.05.2005	100	Ingarskila	Finnoonoja	Friisilä
23.05.2006	2350	Ingarskila	Finnoonoja	Malminmäki
23.05.2006	1050	Ingarskila	Finnoonoja	Suna
23.05.2006	300	Ingarskila	Finnoonoja	Tuomarila

(*) Taimeninstituutin tekemistä vuoden 2000 istutuksista ei ole Finnoonojan osalta saatavilla tarkempia tietoja.

Lukupuron vesistö:

Yleistä Henttaanpuron vesityksestä: Puro jäätynä talvella 2002 - 2003 ainakin Väli-Henttaan tien alapuolisen kosken osalta pohjaan asti, eikä vettä myöskään täten virrannut uomassa. Samoin kesällä 2003 puro kuivui käytännössä kokonaan tietävästi ensimmäistä kertaa yli 70 vuoteen. Jerkin kartanon suunnasta tulevassa haarassa sen sijaan virtasi tuolloinkin vettä koko ajan. Henttaanpurossa on ollut alivirtaama tavallisina kesinä suunnilleen 0.5 litraa sekunnissa (0,7 l/s 15.08.1999, Jyrki Riikinsaari), minimivirtaama lienee normaaleina talvinakin samaa luokkaa. 14.12.1999 sattuneen lumien sulamisen aiheuttaman tulvan aikana Riikinsaari mittasi ja laski Väli-Henttaan tien siltarummun kohdalla virtaamaksi 88,37 litraa sekunnissa. Hänen mukaansa rummusta on varmasti mennyt enemmänkin, mutta juurikaan yli sataa litraa sekunnissa ko. siltarumpu ei kuulemma enää vetäisi.

Henttaanpuron nykyiset ongelmat ovat pitkälti seurausta Espoon Veden 1997 keväällä suorittamista arveluttavista raivauksista. Tuolloin luonnonsuojelualueella sijainneessa kurussa raivattiin sitä varjostaneet vanhat kookkaat kuuset ja purouoma, jolloin varjostava korpilehto ja siellä mutkitellut

kapea purouoma saivat nykyisen suoristetun ja avoimen eroosioherkän ilmeensä. Työt keskeytettiin poliisin toimesta ennen suunniteltuja räjäytyksiä. Alueelle on ilmeisesti edelleen jonkinlainen tulvasuojeluperkaus-oikeus. Perkaamista perusteltiin eräiden kiinteistöjen keväisillä vesiongelmilla valuma-alueen latvoilla Kuurinniityssä. Näiden välissä sijaitsee Lillträsk –niminen suojeltu suo, jonka alueella on aiemmin sijainnut muinoin kuivattu saman niminen järvi. Espoon veden toimesta on perattu myös suon reunoja joka on myös oleellisesti heikentänyt alueen kykyä varastoida keväisiä sulamisvesiä ja tasoittaa alapuolisen vesistön virtaamanvaihteluja ja näin ollen estää puron kuivuminen kokonaan pahimpina kuivina kausina.

Kuva 1: (vas.)Henttaanpurossa virtasi Vähä-Henttaan tien alapuolisessa koskessa 23.5. vielä runsaasti. (oik.) Samoilla paikoilla oli 9.7. jäljellä enää vain pieniä kuivuvia lammikoita.

Tilanne Henttaanpurolla Heinäkuun alussa 2006:

(teksti: Jyrki Riikinsaari, p. 0400 - 317 176)

Viikonloppuna 30.6.-2.7.2006 vettä virtasi vielä n. 0,5 litraa sekunnissa. Viikon aikana virtaus kuitenkin tyrehtyi täysin eikä perjantaina 7.7. vettä virrannut enää lainkaan. Puron kuivuminen aiheutti useimpien purossa eläneiden taimenien kuoleman, mutta suurimmat taimenista olivat hakeutuneet muutamaa suurempaan lammikkoon. Lauantaina 8.7. pumppasin Väli-Henttaan tien tierummun alaiseen lammikkoon (+16 C) kaivovettä (+9 C). Lammikon lämpötila putosi +12 asteeseen ja havaitut kalat tulivat pintaan ja muuttuivat passiivisiksi. Niitä sai jopa otettua kiinni käsin. Laskin vettä myös alemmaksi lammikoihin joissa oli nollikkaita ja kymmenpiikkejä. Sunnuntaiamuna 9.7. tierummun lammikon kaloista kuusi oli kuollut. Lista kaloista ohessa.

nro	pituus	vuosiluokka (oletus)
1.	23,5 cm	2+
2.	14,5 cm	1+
3.	14,0 cm	1+
4.	13,0 cm	1+
5.	13,0 cm	1+
6.	10,5 cm	1+

Kalat on talletettu pakastimeen.

Kuva 2: Vähä-Henttaan tien siltarummun alapuoliseen lammikkoon oli pakkautunut valtaosa viimeisistä sinnittelevistä taimenista.

Päätin viedä muut kalat alemmas Lukupuroon. Sain haavilla kiinni neljä kalaa:

7.	16 cm	1+
8.	12 cm	1+
9.	12 cm	1+
10.	11 cm	1+

Päästin kalat 7 ja 8 Lukupuroon mittapadon alle ja kalat 9 ja 10 siitä ylöspäin olevan kävelytien siltarummun alapuolelle. Lukupuron lämpötila oli n. 18 astetta C.

Kuva 3: Tästäkin lammikosta löytyi vielä muutamia kymmenpiikkejä ja taimenen nollikas.

Aki Janatuisen kanssa jatkoimme kalojen siirtämistä sunnuntai-iltana. Aki sai haavittua vielä kolme 1+ taimenta siltarummun alapuolisesta lammikosta sekä kaksi nollikasta, toisen ylempää Henttaankurusta ja toisen alemmaa pellon reunasta. Lisäksi mukana oli muutama kymmenpiikki.

Kaksi taimenta päästettiin Lukupuroon mittapadosta alaspäin olevan kävelytien sillan kohdalle:

- 11. 15 cm 1+
- 12. 9 cm 1+

Loput taimenet vietiin teatteri Hevosenkengän kohdalle kävelytien sillan alle:

- 13. 12 cm 1+
- 14. 5 cm 0+
- 15. 5 cm 0+

Kaikki lukupuroon päästetyt taimenet olivat virkeitä ja hyväkuntoisia. Henttaanpuron lammikoihin jäi luultavasti muutama nollikas. Toivottavasti sataa piakkoin niin että nekin selviävät hengissä.

Kuva 4: (vas.) Lukupurossa riitti vielä vettä Kokinkyläntien alapuolella 11.5. (oik.) Samaan paikkaan tuotiin 9.7. muutamia Henttaanpurosta pelastettuja taimenia

Vesistöalueen taimenistukkaiden nykytila: Luultavasti ainakin Henttaanpuron koko uomaosuudelta ovat taimenet kuolleet muutamia yksittäisiä mahdollisesti Väli-Henttaan tien alapuolisen kosken lammikoissa kituuttelevia 0+ -ikäisiä kaloja lukuunottamatta. Henttaanpurosta alavirtaan sijaitsevassa Lukupuron yläosassa Kehä II:n yläpuolella saattaa olla hengissä joitakin taimenia sikäli kuin Jerkinpurosta riittää vettä pahimmankin kuivuuden yli. Ongelmia tosin synnyttäneen veden lämpötilan nouseminen luonnottoman leveässä ja matalassa uomassa josta puuttuu normaalillakin virtaamalla virtaus lähes kokonaan. Ainakin Kokinkyläntien alapuolisissa virtapaikoissa Teatteri Hevosenkengän kohdalla Lukupuron pääuomassa riitti 9.7. vettä ja virtausta taimenille, joskin vesi oli melko lämmintä. Onkin syytä olettaa että siellä elää tälläkin hetkellä ainakin joitakin alavirtaan laskeutuneita aiempien vuosien istukkaita.

Vertailun vuoksi pääuomaan mittapadosta alavirtaan yhtyvässä Mankkaanpurossa virtasi 9.7. Seilinmäen siltarummun kohdalla kohtuullisen paljon vettä Henttaanpuron tilanteen huomioiden.

Lukupuron mittapadon alapuolella Jyrki Riikinsaari teki 9.7. havaintoja kahdesta mahdollisesti 0+ -ikäisestä taimenesta tuodessaan paikalle Henttaanpurosta pelastettuja taimenia. 9.7. illalla teimme myös mittapadosta alavirtaan havainnon pakenevasta arviolta 15-senttisestä taimenesta joka saattoi tosin olla myös aiemmin päivällä padon alle tuotu kala. On kuitenkin hyvin ilmeistä että ylempäs vesistöalueelle tehdyistä istutuksista on valunut taimenia myös alavirtaan mittapadon alapuoliselle osuudelle jossa ainakin vesityksen pitäisi olla niiden selviytymiselle riittävä ympäri vuoden.

Kuva 5: (vas.)Vertailuksi Mankkaanpurossa Seilnmäen kohdalla virtasi ihan kohtuullisesti vettä 9.7. **(oik.)** Lukupuron mittapadollakin vettä oli siedettävästi samana päivänä.

Henttaanpurossa taimen selvinnee ainakin normaalivuosina lammikoihin kuolleiden ja niistä haavittujen kalojen kokojakauman perusteella. On tietenkin myös mahdollista että kalat vaeltavat talveksi alavirran syvemmille alueille, jonka perusteella olisi myös mahdollista että Henttaanpuron jälleen vesittyessä pysyvästi sinne voi nousta pääuomasta takaisin taimenia. Purosta saadut taimenet eivät ole olleet erityisen lihavia, mutta ihan hyväkuntoisia, joten istukasmääräkään eivät liene olleet liian suuria puron kapasiteettiin nähden.

Kuva 6: Henttaanpurosta pelastettu 1+ -ikäinen taimen.

Finnoonojan vesistö:

Yleistä Finnoonojan vesityksestä: Purossa on omien havaintojeni mukaan virrannut kuivimpinakin kesinä ainakin auttavasti vettä. Huolimatta laajoista päällystetyistä ja käsitellyistä maa-alueista puron valuma-alueella purossa säilynee kuitenkin ainakin jonkinlainen alivirtaama läpi vuoden. Ilmeisesti puron latvoilla sijaitseva Kauniaisten Suursuo, Tuomarilassa sijaitseva suurimmaksi osaksi kuivattu Långsnotträsket ja Espoon Keskuspuiston metsäalueet ja suopainanteet kuitenkin pidättävät sen verran vettä että jatkuva alivirtaama on mahdollinen. Sikäli myös mahdollisten pienimuotoisten lähteiden olemassaolo valuma-alueella on mahdollista. Ainakin Malminmäen alueella on merkittäviä pohjavesimuodostumia joiden mahdollisesta suotautumuksesta paikoin Finnoonojaan ei ole tietoa.

Alivirtaama on luultavasti pienentynyt ainakin Söderskogin alapuolisella uomanosuudella Keskuspuistossa sijainneiden Kallkärrin lähteiden ja Svartbäckin puron jouduttua ihmistoiminnan seurauksesta nykyisen padotun ja umpeen kasvavan lammikon alle. Ilmeisesti ainakin lähteet ovat ”ehtyneet” ja menettäneet luonnontilansa toiminnan seurauksena, eikä Svartbäckissäkään padotun lammen alapuolella virtaa vesi sulamis- ja sadevesien lisäksi kuin hyvin satunnaisesti mitättömänä norona. Vastaavasti ylivirtaama on Finnoonojassa kasvanut varmasti radikaalisti luonnontilaisesta valuma-alueen jouduttua merkittävässä määrin asuin- ja yhteiskuntarakentamisen alle, myöskin keskijuoksun peltoalueiden luonnon sivupurojen oikomisesta nopeuttaneet sadevesien pääsyä uomaan. Finnoonojassa tämä on ilmennyt äärevöityneenä virtaamana sekä kasvaneina kiintoainepitoisuuksina ja umpeenkasvuna jota esiintyy varsinkin paikoin Malminmäestä alavirtaan. Siellä Latokasken suunnalta tulevat uomat syöttävät varsinkin sateiden jälkeen erittäin huomattavia määriä kiintoainesta pääuomaan. Kesäisin pääuoma onkin tästä alaspäin paikoin hyvinkin umpeenkasvanutta huolimatta alueen hapettavista virtaavista pohjapadoista.

Tilanne Finnoonojalla Heinäkuun alussa 2006: Finnoonojalla Sunassa oli 9.7. jonkinlainen alivirtaama, joten ainakaan aivan välitöntä pelkoa puron kuivumisesta tuskin on. Uoma oli kohtuullisen hyvin vesitetty, vesi oli kirkasta mutta melko lämmintä joka sinällään on hiukan ongelmallista uoman ollessa ko. osuudella vielä melko matalaa. Varsinaisia taimenhavaintoja ei nopealla visiitillä siunaantunut, mutta kymmen-/kolmipiikkejä näkyi joitakin.

Alavirrassa Malminmäessäkin vettä oli ainakin sen verran ettei taimenilla liene ainakaan ihan akuuttia hätää varsinkaan kun purossa on varsinkin Söderskogin peltoalueella ja Malminmäen koskipaikoissa varjoisia ja varsin syviäkin paikkoja. Vesi virtasi uomassa ihan silmin havaittavasti vaikka paikoin vesikalvo olikin varsin ohut, joten oletettavasti hapen määräkään ei muodosta ongelmaa. Sen sijaan tästä alavirtaan Latokasken sivuhaarojen alapuolella uoma oli seisovan näköinen ja kauttaaltaan liman peitossa huolimatta pohjapadoista.

Kuva 7: Finnoonjaa Sunassa 4.5.(vas.) ja 9.7.(oik.)

Kuva 8: Finnoonjaa Sunassa, sama paikka alavirrasta 4.5. (vas.) ja ylävirrasta 9.7. (oik.)

Kuva 9: Finnoonojaa Malminmäessä 23.9. 2005 (vas.ylh.), 21.11.2005 (oik.ylh.) ja 9.7.2006 (vas.alh.) sekä poikasistutuksia tulvan värjäämään puroon 23.5.2006.

Vesistöalueen taimenistukkaiden nykytila: Mikäli käytetään aiempien istutusten tuloksia vertailukohtana niin on syytä olettaa taimenten pystyvän selviämään vuoden ympäri Finnoonojassa sillä tuolloin taimenia havaittiin vielä ainakin muutama vuosi istutusten jälkeenkin. Huolimatta kohtuullisen hankalasta vesitilanteesta kevään istukkaille tuskin on merkittävää uhkaa ainakaan uoman kuivumisesta Henttaanpuron tapaan. Veden lämpeneminen voi muodostaa ainakin paikoin ongelman jos hellettä jatkuu pitkään ilman viilentäviä sateita, mutta tällöinkään tuho tuskin on täydellinen sillä uomassa on yläjuoksullakin varsin paljon virtapaikkoja ja syviä sekä varjoisia kohtia.

Kuva 10: Finnoonojan kapeaa ja syvää uomaa Söderskogin pelloilla 2005 syyskuussa.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.